3.1

Merel van Schravendijk, Pauline Willems, Charlotte Albers, Annelies Christiani & Rick Kwekkeboom

Mensen met licht verstandelijke beperkingen

Tussentijdse Resultaten - Deel 1: Onderzoek onder mensen met leerstoornissen (HvA)

Het team bestaat uit 5 onderzoekers werkzaam bij resp. HvA/Lectoraat Langdurige zorg en ondersteuning, UvA (vakgroep Sociologie) en Cordaan/Ben Sajet Centrum

Voor de werving van participanten voor interviews is er gebruik gemaakt van bestaande netwerken waarin een flyer en informatiebrief werd verspreid. Er hebben zich 20 mensen aangemeld voor deelname waarvan op dit moment zes telefonische gesprekken gevoerd zijn. Komende tijd zullen alle participanten hun eerste gesprek hebben. Er wordt nog bekeken of er meer respondenten, met name jongeren, voor deelname geworven kunnen worden.

De deelnemers aan de gesprekken zijn allen ouder dan 18 jaar (gemiddelde leeftijd waarschijnlijk tussen de 30 – 40 jaar); de man/vrouw verdeling is ongeveer 50/50 (van een respondent geslacht niet vastgelegd). De beperkingen waarmee de respondenten te kampen hebben zijn relatief licht (allen zijn immers tot telefonische interviews in staat), maar waar de één zelfstandig kan wonen is de ander opgenomen in een instelling of woonvoorziening met gemeenschappelijke ruimtes en activiteiten. De meeste respondenten namen voor de coronacrisis deel aan integratie-initiatieven als Buurttafel of Buurtcirkel en voor allen geldt dat zij in beeld zijn hulpverlenende of ondersteunende organisaties.

De ervaringen van de respondenten lopen, zo blijkt uit de gesprekken, nogal uiteen. Zo is één respondent ervan overtuigd dat achter de coronamaatregelen een complottheorie schuilgaat (het virus of wat daarvoor doorgaat wordt veroorzaakt door het 5G netwerk in het kader van een wereldomvattende poging de mensheid te gijzelen) en ervaart hij de maatregelen en de boodschappen die de overheid uitzendt als bedreigend. Een andere respondent geeft juist aan blij de zijn met de rust en duidelijkheid die van de overheidsmaatregelen uitgaat omdat er nu eenmaal een reëel dreiging is. Deze uiteenlopende ervaringen kunnen niet worden teruggevoerd op de ernst van de (verstandelijke) beperking, want beiden wonen zelfstandig, hebben (of zoeken) dagelijkse bezigheden in werk of dagbesteding en onderhouden zelfstandig sociale contacten. De structuur die deze bezigheden bieden is nu weggevallen en dat wordt door de betrokkenen gemist. Er is natuurlijk wel meer online ‘te beleven’ maar niet iedereen kan of wil zich daartoe zetten.

En waar de ene respondent de boodschappen en richtlijnen van de overheid wel als duidelijk en rustgevend ervaart vindt een andere ze juist verwarrend: wat mag nu wel, wat niet, waarom en in welke omstandigheden. Aan deze onduidelijkheid wordt bijgedragen, zo blijkt, doordat de instellingen/organisaties onderling ook afwijken in hun interpretatie van de regels. Waar medewerkers van de ene organisatie wel huisbezoek hebben stopgezet en/of in de gemeenschappelijke ruimtes geen activiteiten meer organiseren doen die van een andere organisatie dat nog of juist wel. Doordat de respondenten contacten hebben met mensen die met eenzelfde of vergelijkbare beperking te kampen hebben komen zij zo van elkaar te weten dat niet alle instellingen dezelfde richtlijnen hanteren. Daarbij is voor sommigen ook onduidelijk of de exit-maatregelen, zoals onlangs aangekondigd, ook voor hen resp. hun voorzieningen gelden of juist niet (bijv. omdat zij in een woonvoorziening gehuisvest zijn en niet volledig zelfstandig wonen).

Ook de nu nog onduidelijke vooruitzichten (is reizen met OV nu wel of niet veilig?; wanneer kan er wel weer in het vertrouwde (buurt)café dat biertje gedronken worden? Mag ik nu wel of niet met mijn huisdier naar de dierenarts?) dragen bij aan verwarring en daardoor ook spanning en soms zelfs angst. Deze angst wordt ook gevoed door de ervaringen dat de anderhalve meter niet consequent worden nageleefd door andere gebruikers van de openbare ruimtes, de onzekerheid of de versoepeling niet te snel komt etc. etc. Door het wegvallen de reguliere dagelijkse bezigheden (en mogelijk contacten met (werk)begeleiders, participatiecoaches etc.) en het gedwongen meer thuis en alleen blijven krijgt deze angst gelegenheid verder door te groeien. Een deel van de respondenten voelt zich daardoor ook eenzamer dan normaal en had, daarom, verwacht/gehoopt dat zij van hun begeleiders meer aandacht zouden krijgen dan andersom. Aan de andere kant blijkt dat juist door het meer thuis zijn van buurtbewoners met hen meer contact is ontstaan, wat ook wel weer prettig gevonden wordt.

3.2

Leonie Dronkert

Cliënt ondersteuners van mensen met licht verstandelijke beperkingen

Tussentijdse Resultaten - Deel 2: Onderzoek onder clientondersteuners (MEE)

Cliëntondersteuners van MEE bieden informatie, advies en ondersteuning aan mensen met een beperking in alle levensfasen en op alle levensterreinen: opvoeding en ontwikkeling, leren en werken, regelgeving en geldzaken, samenleven en wonen. Zij wijzen de weg naar mogelijkheden, maar verlenen zelf geen zorg en zijn onafhankelijk van zorg- en hulpaanbieders. De maatregelen rondom Corona hebben een grote invloed op de uitvoering van hun werkzaamheden en op de problematiek van hun cliënten. Het gaat hierbij om mensen met een licht verstandelijke beperking, autisme of een niet-aangeboren hersenletsel.

Met huisbezoeken en consultaties op het kantoor van MEE brengen cliëntondersteuners de hulpvraag van cliënten in beeld, ondersteunen ze hen op praktisch vlak in het dagelijks leven, en helpen zij om passende zorg te vinden. Nu alle cliëntondersteuners vanuit huis moeten werken en vaak alleen hulp op afstand kunnen bieden brengt dit soms dilemma's met zich mee.

Invloed van ontbreken fysiek contact op bieden van cliëntondersteuning

Cliëntondersteuners zeggen bij het ontbreken van face-to-face-contact geen goed beeld te kunnen krijgen van hoe het echt met iemand gaat. Als er geen huisbezoek plaatsvindt, kunnen zorgmijders bijvoorbeeld makkelijker informatie achterhouden. Ook is het voor cliëntondersteuners moeilijker om contact op te nemen met het sociale netwerk van de cliënt. Hierdoor missen cliëntondersteuners de 'blik van buitenaf, die voor hen essentieel is voor goede hulpverlening.

Verder is het op afstand veel moeilijker om een vertrouwensband op te bouwen met nieuwe cliënten en duidelijk te krijgen wat hun hulpvraag is. *"Het helpt voor de cliënt als je elkaar echt ziet, het bellen is niet hetzelfde, het blijft oppervlakkiger en dat beïnvloedt ook de hulpverlening. Als je fysiek bij elkaar komt, is er ook ruimte voor stiltes en ongemakkelijkheid. Die vertrouwensband is zo nodig om iemand goed te kunnen helpen*", vertelt een cliëntondersteuner.

Daarnaast zijn er cliënten, waarbij op afstand hulp bieden moeilijk gaat, omdat zij niet goed kunnen omgaan met technologie. Beeldbellen is vaak te moeilijk om op afstand uit te leggen aan cliënten, telefoneren en appen is toegankelijker.

Vooral voor mensen met een licht verstandelijke beperking en psychische problemen is het lastig om hulp te bieden op afstand. Zij raken sneller in paniek en hebben veel bevestiging nodig in deze tijd. Voor sommige administratieve regelzaken is hulp op afstand zelfs onmogelijk. Cliëntondersteuners laten hun cliënten dan naar kantoor komen.

Cliëntondersteuners benoemen met name cliënten met schulden. Een cliëntondersteuner geeft een voorbeeld van een cliënt die een schuld had bij een deurwaarder, maar omdat zij zelf geen automatische incasso kon instellen bleef deze schuld oplopen. "*Ik wilde dit echt niet op afstand doen omdat ik anders naar haar bankgegevens moest vragen*", vertelt de cliëntondersteuner. "*Dat vind ik echt niet kunnen dus ik moest echt bij haar langs om dit te regelen met haar*".

Alternatieve vormen van face-to-face contact

Sommige cliëntondersteuners vinden alternatieve manieren om, op gepaste afstand, toch nog cliënten fysiek te ontmoeten om hen zo goed mogelijk te helpen, bijvoorbeeld met wandelgesprekken. Andere blijven volledig thuis. Dit omdat zij zelf kinderen hebben die niet naar school kunnen, of omdat zij mantelzorgtaken hebben voor familie leden, of omdat zij zelf in de risicogroep zitten.

De coronamaatregelen beïnvloeden de levens van de cliënten van MEE op verschillende manieren.

Sommige cliënten begrijpen niet goed wat er aan de hand is of hoe zij de maatregelen moeten naleven, andere zijn heel angstig. Cliëntondersteuners gebruiken dan filmpjes en flyers in duidelijke taal om met cliënten voor te lichten.

Door het wegvallen van de dagbesteding en beperkte dienstverlening in de sociale sector zijn mensen nu vaak op hun mantelzorgers aangewezen. Op mensen met een klein sociaal netwerk hebben de coronamaatregelen dus een groot effect in termen van sociale isolatie. Verder valt door het uitvallen van de dagbesteding ook de dag structuur voor cliënten weg, hierdoor is er een groter risico op mentale en fysieke gezondheidsproblemen. Ook maken cliëntondersteuners zich zorgen om de toename van huiselijk geweld.

Door de maatregelen zijn ook veel processen en trajecten in de zorg stilgelegd. MEE cliëntondersteuners maken zich op dit moment zorgen over cliënten die afhankelijk zijn van deze processen voor bijvoorbeeld een woning of de juiste vorm van zorg en ondersteuning. Zo kan het voor ouders met een beperking ook lastig zijn om thuisonderwijs te organiseren

Voor sommige cliënten van MEE brengt de huidige situatie ook positieve dingen met zich mee

Een cliëntondersteuner ondersteunt een depressieve vrouw, die zich nu minder eenzaam voelt nu iedereen thuis moet blijven. Een andere vertelt over een autistisch meisje dat snel overprikkeld raakt en met thuisonderwijs stabieler gedrag vertoont en hogere cijfers haalt. Sommige cliënten vinden het prettig dat ze niet meer verplicht hoeven te solliciteren of vrijwilligerswerk hoeven te doen.

Verder profiteren cliënten van nieuwe regelingen, die mensen in de bijstand ontlasten en van de toename van het aantal maatschappelijke initiatieven, die hulp bieden aan de kwetsbare groepen.

Weinig verschil

Een cliëntondersteuner vertelt dat er voor sommige klanten van MEE niet zo veel veranderd is sinds COVID19: *"Sommige van onze klanten hebben minder last van de huidige situatie omdat ze al niet veel hadden. Zeker voor de mensen die geen werk hebben en geen dagbesteding is er niet zo heel veel veranderd. Dingen die voor andere mensen heel normaal zijn zoals uiteten gaan of naar de bioscoop deden zij sowieso al niet omdat zij van heel weinig geld moet leven. Voor hen zijn er dus een heleboel dingen hetzelfde gebleven"*.